



YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2025-yil 3-son

VOLUME 5 / ISSUE 3 / 2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.3.



Crossref
Content
Registration

ISSN: 2181-1938

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence

MUASSIS: TOSHKENT DAVLAT YURIDIK UNIVERSITETI

“Jurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” huquqiy ilmiy-amaliy jurnali O‘zbekiston matbuot va axborot agentligi tomonidan 2020-yil 22-dekabrda 1140-sonli guvohnoma bilan davlat ro‘yxatidan o‘tkazilgan.

Jurnal O‘zbekiston Respublikasi Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi jurnallari ro‘yxatiga kiritilgan.

Mualliflik huquqlari Toshkent davlat yuridik universitetiga tegishli. Barcha huquqlar himoyalangan. Jurnal materiallaridan foydalanish, tarqatish va ko‘paytirish muassis ruxsati bilan amalga oshiriladi.

Sotuvda kelishilgan narxda.

Nashr bo‘yicha mas‘ul:

O. Choriyev

Muharrirlar:

E. Sharipov, Y. Yarmolik, E. Mustafayev, K. Abduvaliyeva, Y. Mahmudov, M. Sharifova, Sh. Beknazarova

Musahhih:

S. Rasulova

Texnik muharrir:

U. Sapayev

Dizayner:

D. Rajapov

Tahririyat manzili:

100047. Toshkent shahri, Sayilgoh ko‘chasi, 35.
Tel.: (0371) 233-66-36 (1169)

Veb-sayt: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Obuna indeksi: 1387

Tasdiqnom

№ 174625, 29.11.2023.

Jurnal 2025-yil 27-iyunda bosmaxonaga topshirildi.
Qog‘oz bichimi: A4.
Shartli bosma tabog‘i: 22,8
Adadi: 100. Buyurtma: № 84.

TDYU bosmaxonasida chop etildi.
Bosmaxona manzili:
100047. Toshkent shahri,
Sayilgoh ko‘chasi, 37.

© Toshkent davlat yuridik universiteti

BOSH MUHARRIR

B. Xodjayev – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo‘yicha prorektori, yuridik fanlar doktori, professor

BOSH MUHARRIR O‘RINBOSARI

J. Allayorov – Toshkent davlat yuridik universiteti Ilmiy boshqarmasi boshlig‘i, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

MAS‘UL MUHARRIR

N. Ramazonov – Toshkent davlat yuridik universiteti O‘zbek tili va adabiyoti kafedrasini mudiri, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori, dotsent

TAHRIR HAY‘ATI A‘ZOLARI

J. Blum – Boston kolleji Huquq maktabi professori, huquq doktori (Boston, AQSh)

M. Vishovatiy – Gdansk universiteti professori (Gdansk, Polsha)

A. Hoshimxonov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

M. Axmedshayeva – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

X. Xayitov – O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Davlat boshqaruvi akademiyasi professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

I. To‘raboyev – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti v.b., yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

S. Xolboyev – O‘zbekiston Respublikasi Sudyalari oliy kengashi huzuridagi Sudyalari oliy maktabi dotsenti, yuridik fanlar nomzodi (Toshkent, O‘zbekiston)

N. Raxmonkulova – Jahon iqtisodiyoti va diplomatiyasi universiteti dotsenti, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

Z. Esanova – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

J. Ne‘matov – Toshkent davlat yuridik universiteti professori, yuridik fanlar doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

M. Kurbanov – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti, yuridik fanlar bo‘yicha falsafa doktori (Toshkent, O‘zbekiston)

R. Kuchkarov – Toshkent davlat yuridik universiteti dotsenti v.b., filologiya fanlari nomzodi (Toshkent, O‘zbekiston)

**УЧРЕДИТЕЛЬ: ТАШКЕНТСКИЙ
ГОСУДАРСТВЕННЫЙ ЮРИДИЧЕСКИЙ
УНИВЕРСИТЕТ**

Правовой научно-практический журнал «Юриспруденция» – «Yurisprudensiya» – «Jurisprudence» зарегистрирован Агентством печати и информации Узбекистана 22 декабря 2020 года с удостоверением № 1140.

Журнал включён в перечень журналов Высшей аттестационной комиссии при Министерстве высшего образования, науки и инноваций Республики Узбекистан.

Авторские права принадлежат Ташкентскому государственному юридическому университету. Все права защищены. Использование, распространение и воспроизведение материалов журнала осуществляется с разрешения учредителя.

Реализуется по договорной цене.

Ответственный за выпуск:

О. Чориев

Редакторы:

Э. Шарипов, Е. Ярмолик, Э. Мустафаев,
К. Абдувалиева, Й. Махмудов,
М. Шарифова, Ш. Бекназарова

Корректор:

С. Расулова

Технический редактор:

У. Сапаев

Дизайнер:

Д. Ражапов

Адрес редакции:

100047. Город Ташкент,
улица Сайилгох, 35.
Тел.: (0371) 233-66-36 (1169)

Веб-сайт: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Подписной индекс: 1387

Свидетельство

от 29.11.2023 № 174625.

Журнал передан в типографию
27.06.2025.

Формат бумаги: А4.

Усл. п. л. 22,8. Тираж: 100 экз.

Номер заказа: 84.

Отпечатано в типографии

Ташкентского государственного
юридического университета.

100047, г. Ташкент, ул. Сайилгох, дом 37.

© Ташкентский государственный
юридический университет

ГЛАВНЫЙ РЕДАКТОР

Б. Ходжаев – доктор юридических наук, профессор, проректор по научной работе и инновациям Ташкентского государственного юридического университета

ЗАМЕСТИТЕЛЬ ГЛАВНОГО РЕДАКТОРА

Ж. Аллаёров – доктор философии по юридическим наукам, доцент, начальник управления по науке Ташкентского государственного юридического университета

ОТВЕТСТВЕННЫЙ РЕДАКТОР

Н. Рамазонов – доктор философии по филологическим наукам, доцент, заведующий кафедрой узбекского языка и литературы Ташкентского государственного юридического университета

ЧЛЕНЫ РЕДКОЛЛЕГИИ

Дж. Блум – доктор права, профессор Школы права колледжа Бостона (Бостон, США)

М. Вишоватый – профессор Гданьского университета (Гданьск, Польша)

А. Хошимхонов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

М. Ахмедшаева – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Х. Хаитов – доктор юридических наук, профессор Академии государственного управления при Президенте Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

И. Турабоев – доктор философии по юридическим наукам, и.о. доцента Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

С. Холбоев – кандидат юридических наук, доцент Высшей школы судей при Высшем судейском совете Республики Узбекистан (Ташкент, Узбекистан)

Н. Рахмонкулова – доктор юридических наук, доцент Университета мировой экономики и дипломатии (Ташкент, Узбекистан)

З. Эсанова – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

Ж. Нематов – доктор юридических наук, профессор Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

М. Курбанов – доктор философии по юридическим наукам, доцент (Ташкент, Узбекистан)

Р. Кучкаров – кандидат филологических наук, и.о. доцента Ташкентского государственного юридического университета (Ташкент, Узбекистан)

**FOUNDER: TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF LAW**

“Yurisprudensiya” – “Юриспруденция” – “Jurisprudence” legal scientific and practical journal was registered by the Press and Information Agency of Uzbekistan on December 22, 2020 with certificate No. 1140.

The journal is included in the list of journals of the Higher Attestation Commission under the Ministry of Higher Education, Science and Innovations of the Republic of Uzbekistan.

Copyright belongs to Tashkent State University of Law. All rights reserved. Use, distribution and reproduction of journal materials are carried out with the permission of the founder.

Agreed-upon price.

Publication Officer:

O. Choriev

Editors:

E. Sharipov, Y. Yarmolik, E. Mustafaev,
K. Abduvalieva, Y. Makhmudov,
M. Sharifova, Sh. Beknazarova

Proofreader:

S. Rasulova

Technical editor:

U. Sapaev

Designer:

D. Rajapov

Editorial office address::

100047. Tashkent city,
Sayilgokh street, 35.
Phone: (0371) 233-66-36 (1169)

Website: jurisprudence.tsul.uz

E-mail: lawjournal@tsul.uz

Subscription index: 1387.

Certificate

№ 174625, 29.11.2023.

The journal is submitted to the Printing house on 27.06.2025.

Paper size: A4.

Cond.p.f: 22,8.

Units: 100. Order: № 84.

Published in the Printing house of
Tashkent State University of Law.
100047. Tashkent city, Sayilgoh street, 37.

© Tashkent State University of Law

EDITOR-IN-CHIEF

B. Xodjaev – Deputy Rector for Scientific Affairs and Innovations of Tashkent State University of Law, Doctor of Law, Professor

DEPUTY EDITOR

J. Allayorov – Head of the Scientific Department of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law, Associate Professor

EXECUTIVE EDITOR

N. Ramazonov – Head of the Department of Uzbek Language and Literature of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

MEMBERS OF THE EDITORIAL BOARD

J. Blum – Professor of Law School of Boston College, Doctor of Law (Boston, USA)

M. Vishovatiy – Professor of the University of Gdańsk (Gdansk, Poland)

A. Khoshimkhonov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Akhmedshaeva – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

Kh. Khayitov – Professor of the Academy of Public Administration under the President of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

I. Turaboev – Acting Associate Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Tashkent, Uzbekistan)

S. Kholboev – Associate Professor of the Supreme School of Judges under the Supreme Judicial Council of the Republic of Uzbekistan, Candidate of Legal Sciences (Tashkent, Uzbekistan)

N. Rakhmonkulova – Associate Professor of the University of World Economy and Diplomacy, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

Z. Esanova – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

J. Ne'matov – Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Law (Tashkent, Uzbekistan)

M. Kurbanov – Associate Professor of Tashkent State University of Law, Doctor of Philosophy (PhD) in Law (Tashkent, Uzbekistan)

R. Kuchkarov – Acting Associate Professor of Tashkent State University of Law, Candidate of Philological Sciences (Tashkent, Uzbekistan)

MUNDARIJA

12.00.02 – KONSTITUTSIYAVIY HUQUQ. MA'MURIY HUQUQ. MOLIYA VA BOJXONA HUQUQI

11 **RAXIMOV DILMURODJON G'ULOMJON O'G'LI**

Davlat xizmatini tasniflash va ushbu jarayonda davlat fuqarolik xizmatining o'rni

12.00.03 – FUQAROLIK HUQUQI. TADBIRKORLIK HUQUQI. OILA HUQUQI. XALQARO XUSUSIY HUQUQ

23 **RUZINAZAROV SHUXRAT NURALIYEVICH**

Xususiyl huquq fani sohasida ilmiy tadqiqot ishlarining ilmiy-metodologik tahlili: muammo va yechimlar

36 **G'AYBULLAYEV ALISHER ISMATOVICH**

Tovar omborida omonat saqlash munosabatlarini fuqarolik-huquqiy jihatdan yanada takomillashtirish

46 **QILICHOVA MUNIRA AZIMJON QIZI**

Islom moliyasi normalariga muvofiq mudoraba shartnomasida kapital kafolati masalalari

62 **G'AFFOROV MEHRANGIZ SHAVKATOVICH**

Ulusldorlar ulush kiritish asosidagi qurilish shartnomasining zaif tarafi sifatida

73 **SIDIKOV RUSTAM**

Xalqaro huquqda uchuvchisiz uchish apparatlarining huquqiy tabiati: tasniflash yondashuvlari va suverenitet masalalari

85 **SARABEKOV A'ZAMJON ABDUQODIROVICH**

Blokcheyn va smart-kontraktlardan fuqarolik-huquqiy munosabatlarda foydalanish

92 **ZIYAMOV BOBURXON**

Raqamli diplomatiya va sun'iy intellekt: xalqaro huquqda tartibga solish jihatlari

12.00.04 – FUQAROLIK PROTSESSUAL HUQUQI. IQTISODIY PROTSESSUAL HUQUQI. HAKAMLIK JARAYONI VA MEDIATSIYA

102 **XABIBULLAYEV DAVLATJON YULCHIBOYEVICH**

Fuqarolik protsessida vakillik instituti: o'ziga xos ahamiyati va xususiyatlari

111 **XUDOYNAZAROV DADAXON AVAZ O'G'LI**

Oilaviy nizolarda mediatsiya

12.00.08 – JINOYAT HUQUQI. JINOYAT-IJROIYA HUQUQI

125 **NIGMATOV RUFTULLO OLIMDJONOVICH**

Buyuk Britaniyaning jinoyatchilikka qarshi kurashishga doir ilg'or tajribalari va ularning ayrimlarini milliy tizimga joriy etish masalalari

12.00.09 – JINOYAT PROTSESSI. KRIMINALISTIKA, TEZKOR-QIDIRUV HUQUQ VA
SUD EKSPERTIZASI

134 **XUDAYBERGENOV BAXRAM KUANISHBAEVICH, PARAXATOVA SHAXNOZA YERNAZAROVNA**

Ekspertiza tadqiqoti uchun namunalar olish tergov harakati sifatida: nazariy va amaliy masalalar

146 **SADRIDDINOVA LATOFAT HUSNIDDIN QIZI**

Apellyatsiya va kassatsiya: ushbu yuqori instansiyalarning sud tizimidagi o'рни

12.00.10 – XALQARO HUQUQ

155 **XALIQULOV KOMOLIDDIN NOSIROVICH**

Xorijiy davlat sud hukm (qaror)larini tan olish va ijro etish bo'yicha davlatlararo munosabatlarni tartibga solishda xalqaro shartnomalarning ahamiyati

12.00.12 – KORRUPSIYA MUAMMOLARI

166 **YULDASHEV MAQSUD MAMASOLIYEVICH**

Bojxona organlarini korrupsiyasiz sohaga aylantirishning huquqiy asoslari tahlili

12.00.14 – HUQUQBUZARLIKLAR PROFILAKTIKASI. JAMOAT XAVFSIZLIGINI
TA'MINLASH. PROBATSIIYA FAOLIYATI

175 **DJUMANIYAZOVA DILFUZA KAMALOVNA, SHAYAKUBOV SHOMANSUR SHAKABILOVICH**

Ijtimoiy xavf guruhiga kiruvchi yoshlar bilan ishlash tizimini takomillashtirish masalalari:
Toshkent viloyati va Toshkent shahri misolida

СОДЕРЖАНИЕ

12.00.02 – КОНСТИТУЦИОННОЕ ПРАВО. АДМИНИСТРАТИВНОЕ ПРАВО.
ФИНАНСОВОЕ И ТАМОЖЕННОЕ ПРАВО

11 РАХИМОВ ДИЛМУРОДЖОН ГУЛОМЖОН УГЛИ

Классификация государственной службы и место государственной гражданской службы в этой системе

12.00.03 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРАВО. ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСКОЕ ПРАВО.
СЕМЕЙНОЕ ПРАВО. МЕЖДУНАРОДНОЕ ЧАСТНОЕ ПРАВО

23 РУЗИНАЗАРОВ ШУХРАТ НУРАЛИЕВИЧ

Научно-методологический анализ научных исследований в области частного права: проблемы и решения

36 ГАЙБУЛЛАЕВ АЛИШЕР ИСМАТОВИЧ

Дальнейшее гражданско-правовое совершенствование отношений по хранению вещей на товарном складе

46 КИЛИЧОВА МУНИРА АЗИМЖОН КИЗИ

Вопросы гарантии капитала в договоре мудараба с точки зрения норм исламского финансирования

62 ГАФФОРОВ МЕХРАНГИЗ ШАВКАТОВИЧ

Долящики как слабая сторона договора долевого строительства

73 СИДИКОВ РУСТАМ

Правовая природа беспилотных летательных аппаратов в международном праве: классификационные подходы и вопросы суверенитета

85 САРАБЕКОВ АЪЗАМЖОН АБДУКОДИРОВИЧ

Использование блокчейна и смарт-контрактов в гражданско-правовых отношениях

92 ЗИЯМОВ БОБУРХОН

Цифровая дипломатия и искусственный интеллект: аспекты регулирования в международном праве

12.00.04 – ГРАЖДАНСКОЕ ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. ЭКОНОМИЧЕСКОЕ
ПРОЦЕССУАЛЬНОЕ ПРАВО. АРБИТРАЖ И МЕДИАЦИЯ

102 ХАБИБУЛЛАЕВ ДАВЛАТЖОН ЮЛЧИБОВЕВИЧ

Институт представительства в гражданском процессе: его значение и особенности

111 ХУДОЙНАЗАРОВ ДАДАХОН АВАЗ УГЛИ

Медиація в семейных спорах

12.00.08 – УГОЛОВНОЕ ПРАВО. УГОЛОВНО-ИСПОЛНИТЕЛЬНОЕ ПРАВО

125 НИГМАТОВ РУФТУЛЛО ОЛИМДЖОНОВИЧ

Передовой опыт Великобритании в борьбе с преступностью и вопросы его имплементации в национальную систему

12.00.09 – УГОЛОВНЫЙ ПРОЦЕСС. КРИМИНАЛИСТИКА,
ОПЕРАТИВНО-РОЗЫСКНОЕ ПРАВО И СУДЕБНАЯ ЭКСПЕРТИЗА

134 ХУДАЙБЕРГЕНОВ БАХРАМ КУАНЫШБАЕВИЧ, ПАРАХАТОВА ШАХНОЗА ЕРНАЗАРОВНА

Получение образцов для экспертного исследования как следственное действие:
теоретические и практические вопросы

146 САДРИДДИНОВА ЛАТОФАТ ХУСНИДДИН КИЗИ

Апелляция и кассация: роль высших инстанций в судебной системе

12.00.10 – МЕЖДУНАРОДНОЕ ПРАВО

155 ХАЛИКУЛОВ КОМОЛИДДИН НОСИРОВИЧ

Значение международных договоров в регулировании межгосударственных отношений
по признанию и исполнению судебных решений иностранных государств

12.00.12 – ПРОБЛЕМЫ КОРРУПЦИИ

166 ЮЛДАШЕВ МАКСУД МАМАСОЛИЕВИЧ

Правовой анализ основ преобразования таможенных органов в сферу, свободную
от коррупции

12.00.14 – ПРЕДУПРЕЖДЕНИЕ ПРЕСТУПНОСТИ. ОБЕСПЕЧЕНИЕ ОБЩЕСТВЕННОЙ
БЕЗОПАСНОСТИ. ПРОБАЦИОННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ

175 ДЖУМАНИЯЗОВА ДИЛЬФУЗА КАМАЛОВНА, ШАЯКУБОВ ШОМАНСУР ШАКАБИЛОВИЧ

Вопросы совершенствования системы работы с молодёжью, относящейся к группе
социального риска: на примере города Ташкента и Ташкентской области

CONTENTS

12.00.02 – CONSTITUTIONAL LAW. ADMINISTRATIVE LAW. FINANCIAL AND CUSTOMS LAW

- 11 **RAKHIMOV DILMURODJON GULOMJON UGLI**
Classification of civil service and the role of state civil service in this system

12.00.03 – CIVIL LAW. BUSINESS LAW. FAMILY LAW. INTERNATIONAL PRIVATE LAW

- 23 **RUZINAZAROV SHUKHRAT NURALIYEVICH**
Scientific and methodological analysis of research in the field of private law: problems and solutions
- 36 **GAYBULLAYEV ALISHER ISMATOVICH**
Further improvement of civil-legal relations of storage in a warehouse
- 46 **KILICHOVA MUNIRA AZIMJON KIZI**
Issues of capital guarantee in mudarabah contract from the perspective of islamic finance norms
- 62 **GAFFOROV MEHRANGIZ SHAVKATOVICH**
Shareholders as a weakness of the contract of share construction
- 73 **SIDIKOV RUSTAM**
The legal nature of unmanned aerial vehicles in international law: classification approaches and issues of sovereignty
- 85 **SARABEKOV AZAMJON ABDUKODIROVICH**
The use of blockchain and smart contracts in civil law relations
- 92 **ZIYAMOV BOBURKHON**
Digital diplomacy and artificial intelligence: regulation aspects in international law

12.00.04 – CIVIL PROCEDURAL LAW. ECONOMIC PROCEDURAL LAW. ARBITRATION PROCESS AND MEDIATION

- 102 **KHABIBULLAYEV DAVLATJON YULCHIBOYEVICH**
The institute of representation in civil procedure: its significance and characteristics
- 111 **KHUDOYNAROV DADAHON AVAZ UGLI**
Mediation in family disputes

12.00.08 – CRIMINAL LAW. CRIMINAL-EXECUTIVE LAW

- 125 **NIGMATOV RUFTULLO OLIMDJONOVICH**
Advanced experience of Great Britain in combating crime and issues of implementing some of them in the national system

12.00.09 – CRIMINAL PROCEEDINGS. FORENSICS, INVESTIGATIVE LAW AND
FORENSIC EXPERTISE

134 **KHUDAYBERGENOV BAKHRAM KUANI'SHBAEVICH, PARAKHATOVA SHAKHNOZA YERNAZAROVNA**

Obtaining samples for expert examination as an investigative action: theoretical and practical issues

146 **SADRIDDINOVA LATOFAT HUSNIDDIN KIZI**

Appeal and cassation: the role of these higher instances in the judicial system

12.00.10 – INTERNATIONAL LAW

155 **KHALIKULOV KOMOLIDDIN NOSIROVICH**

The importance of international treaties in the regulation of interstate relations on the recognition and execution of judicial rulings (decisions) of foreign states

12.00.12 – CORRUPTION PROBLEMS

166 **YULDASHEV MAQSUD MAMASOLIYEVICH**

Analysis of the legal basis for transforming customs authorities into a corruption-free sphere

12.00.14 – CRIME PREVENTION. ENSURING PUBLIC SAFETY. PROBATION ACTIVITY

175 **DJUMANIYAZOVA DILFUZA KAMALOVNA, SHAYAKUBOV SHOMANSUR SHAKABILOVICH**

Issues of improving the system of working with youth belonging to socially risk groups: on the example of Tashkent region and the city of Tashkent

Kelib tushgan / Получено / Received: 06.05.2025
Qabul qilingan / Принято / Accepted: 16.06.2025
Nashr etilgan / Опубликовано / Published: 27.06.2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.3./ANTF2580
UDC: 342.5(045)(575.1)

DAVLAT XIZMATINI TASNIFLASH VA USHBU JARAYONDA DAVLAT FUQAROLIK XIZMATINING O'RNI

Raximov Dilmurodjon G'ulomjon o'g'li,
O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi
Davlat boshqaruvi akademiyasi katta o'qituvchisi,
Jahon iqtisodiyoti va diplomatiya universiteti doktoranti,
yuridik fanlar bo'yicha falsafa doktori (PhD)
ORCID: 0000-0002-9788-5698
e-mail: drakhimov95@gmail.com

Annotatsiya. Maqola davlat xizmatini tasniflash va ushbu tizimda davlat fuqarolik xizmatining o'rni borasidagi nazariy yondashuvlar, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi amaliyoti tahliliga bag'ishlangan. 2019-yildan boshlab mamlakatimiz qonunchiligi va amaliyotida "davlat fuqarolik xizmati" tushunchasi qo'llanib kelayotganiga qaramay, uning chegarasi va davlat xizmatining boshqa turlaridan farqlanishi bo'yicha muammolar mavjudligi mavzuning dolzarbligini belgilaydi. Maqolada davlat xizmati tizimida davlat fuqarolik xizmatining o'rni, davlat fuqarolik xizmatining maxsus xizmat sohalaridan farqli jihatlari va o'ziga xos xususiyatlari tahlil qilinib, qaysi xizmat sohalari davlat fuqarolik xizmati tizimiga kirishi yoki aksincha, kirmasligi haqidagi mulohazalar asoslandi. Davlat xizmatini tasniflash bo'yicha mahalliy va xorijiy olimlarning qarashlari, ular taklif etayotgan nazariyalar xronologik uslubda tizimlilik, determinizm prinsiplari va statistik, qiyosiy-tahlil, umumlashtirish, ilmiy manbalarni kompleks tahlil qilish, mantiqiylik, formal-yuridik, induksiya, deduksiya kabi ilmiy metodlar asosida o'rganildi. Tadqiqotda mahalliy va xorijiy olimlarning nazariyalari, respublikamiz qonunchiligi va rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi tahlili asosida bir qancha amaliy taklif hamda tavsiyalar ishlab chiqildi. Jumladan, "davlat xizmati" va "davlat fuqarolik xizmati" tushunchalariga mualliflik ta'riflari berildi. Davlat fuqarolik xizmatining davlat xizmatining boshqa turlaridan farqlanishiga oid asosiy xususiyatlar tizimlashtirildi. Shuningdek, davlat xizmatini tasniflash jarayonida vujudga kelgan huquqiy bo'shliqlarni bartaraf etish maqsadida O'zbekiston Respublikasining "Davlat xizmati tizimi to'g'risida"gi Qonuni qabul qilinishi va unda davlat xizmatining turlari aniq belgilanishi qayd etilib, qonun loyihasining asosiy mazmuniga oid konseptual g'oyalar taklif etildi.

Kalit so'zlar: davlat xizmati, davlat xizmatchisi, davlat fuqarolik xizmati, maxsus xizmat, siyosiy xizmat, davlat xizmati tasnifi, rahbar, mansabdor shaxs

КЛАССИФИКАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СЛУЖБЫ И МЕСТО ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГРАЖДАНСКОЙ СЛУЖБЫ В ЭТОЙ СИСТЕМЕ

Рахимов Дилмуроджон Гуломжон угли,
доктор философии по юридическим наукам (PhD),
старший преподаватель Академии государственного управления
при Президенте Республики Узбекистан,
докторант Университета мировой экономики и дипломатии

Аннотация. Статья посвящена теоретическим подходам к классификации государственной службы, определению места государственной гражданской службы в данной системе, а также анализу практики Республики Узбекистан. Несмотря на то, что с 2019 года в законодательстве и практике страны используется термин «государственная гражданская служба», сохраняются проблемы, связанные с определением её границ и разграничением с другими видами государственной службы, что и предопределяет актуальность рассматриваемой темы. В статье проводится анализ роли государственной гражданской службы в системе государственной службы, отличий гражданской службы от специальных видов службы, а также аргументировано, какие сферы деятельности подлежат включению в систему гражданской службы, а какие – нет. Изучены точки зрения отечественных и зарубежных учёных, предлагаемые ими теории классификации государственной службы, с применением хронологического метода, принципов системности и детерминизма, а также статистического, сравнительно-аналитического, метода обобщения, логического, формально-юридического, индукции и дедукции. На основе анализа теорий, национального законодательства и международной практики разработаны конкретные практические предложения и рекомендации. В частности, предложены авторские определения понятий «государственная служба» и «государственная гражданская служба», систематизированы ключевые отличительные признаки гражданской службы от других видов государственной службы. Также обоснована необходимость принятия Закона Республики Узбекистан «О системе государственной службы», в котором были бы чётко определены виды государственной службы, и представлены концептуальные идеи относительно содержания указанного законопроекта.

Ключевые слова: государственная служба, государственный служащий, государственная гражданская служба, специальная служба, политическая служба, классификация государственной службы, руководитель, должностное лицо

CLASSIFICATION OF CIVIL SERVICE AND THE ROLE OF STATE CIVIL SERVICE IN THIS SYSTEM

Rakhimov Dilmurodjon Gulomjon ugli,

Senior Lecturer at the Academy of Public Administration
under the President of the Republic of Uzbekistan,

Doctoral student of the University of World Economy and Diplomacy,
Doctor of Philosophy (PhD) in Law

Abstract. The article is devoted to the classification of the civil service and theoretical approaches to the role of the civil service in this system, as well as an analysis of the practice of the Republic of Uzbekistan. Despite the fact that since 2019, the concept of “state civil service” has been used in the legislation and practice of our country, the presence of problems regarding its boundaries and differentiation in other types of state service determines the relevance of the topic. The article analyzes the role of the state civil service in the civil service system, the differences and specific features of the state civil service from special service sectors, and substantiates considerations about which service sectors are included or not included in the state civil service system. The views of domestic and foreign scientists on the classification of public service and the theories proposed by them were studied in a chronological style based on the principles of systematization, determinism, and scientific methods such as statistical, comparative-analytical, generalization, comprehensive analysis of scientific sources, logic, formal-legal, induction, and deduction. Based on the theories of domestic and foreign scientists, analysis and correlation of the legislation of our republic, as well as the experience of developed foreign countries, a number of practical proposals and recommendations were developed. In particular, authors definitions of the concepts of “state service” and “state civil service” were given. The main features of the difference

between the state civil service and other types of public service have been systematized. Also, in order to eliminate the legal gaps that have arisen in the process of classifying the civil service, it was noted that the Law of the Republic of Uzbekistan "On the Civil Service System" will be adopted and the types of civil service will be clearly defined in it, and conceptual ideas regarding the main content of the draft law were proposed.

Keywords: *civil service, civil servant, state civil service, special service, political service, civil service classification, leader, official*

Kirish

Sonngi yillarda mamlakatimizda davlat boshqaruvini isloh qilish sharoitida davlat xizmati tizimini ham takomillashtirish, uni meritokratiya va professionallik tamoyillari asosida tashkil etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. 2016-yilgacha bo'lgan davrda davlat organlari tizimi, unga oid qonun-qoidalar takomillashtirildi. Lekin davlat boshqaruvini amalga oshiruvchi jonli subyekt – davlat xizmatchilarini tanlash, ularni tayyorlash, malakasini oshirish, huquqlarini himoya qilish masalalariga sust qaraldi. Hatto davlat xizmatchilari faoliyatini tartibga soluvchi qonun qabul qilinmadi. O'zbekiston Prezidenti Shavkat Mirziyoyev mazkur masalaga o'zining prezidentlikka nomzod sifatidagi saylovoldi dasturidayoq e'tibor qaratgan va 2016-yil 19-oktabrda bo'lib o'tgan O'zbekiston Liberal-demokratik partiyasining VIII syezdidagi ma'ruzasida: "Jahon tajribasi shuni ko'rsatadiki, davlat xizmatchilariga yuksak talablar qo'yishdan oldin ularning huquqlarini kafolatlash va himoya tizimi bilan mustahkamlash darkor. Masalaning o'ta dolzarbligini e'tiborga olib, davlat xizmati bo'yicha qonun qabul qilish vaqti keldi deb hisoblaymiz", – deb ta'kidlagan edi [1, 58-b.]. Ushbu fikrlar davlat xizmatini zamonaviylashtirish hamda uning huquqiy asoslarini mustahkamlashga asos bo'ldi.

Yaqin yillargacha mamlakatimiz qonunchiligi va amaliyotida faqatgina "davlat xizmati", "davlat xizmatchisi" tushunchalari qo'llanib kelgan. 2017-yildagi "Ma'muriy islohotlar konsepsiyasi"da davlat xizmatini tasniflash orqali uning huquqiy asoslarini mustahkamlash belgilangan edi. Natijada O'zbekiston Respublikasi Prezidentining

2019-yil 3-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasida kadrlar siyosati va davlat fuqarolik xizmati tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-5843-sonli Farmoni bilan davlat xizmati funksional jihatdan *davlatning maxsus xizmati* va *davlat fuqarolik xizmatiga* ajratildi.

Shu nuqtayi nazardan olimlarning qarashlari va xorijiy mamlakatlar tajribasini tadqiq etish orqali davlat xizmatini tasniflash hamda uning tarkibida davlat fuqarolik xizmati institutining chegarasini aniq belgilash davlat xizmatini samarali tashkil etishning bosh mezonlaridan biri hisoblanadi. Maqolaning maqsadi davlat xizmati tizimida davlat fuqarolik xizmatining o'rni, davlat fuqarolik xizmatining maxsus xizmat sohalaridan farqli jihatlari va o'ziga xos xususiyatlarini tahlil qilish, qaysi xizmat sohalari davlat fuqarolik xizmati tizimiga kirishi yoki aksincha, kirmasligi haqida mulohazalarni asoslashdan iboratdir.

Ushbu masala yuzasidan bir qancha xorijiy olimlar izlanishlar olib borgan. Ular asosan o'z mamlakatlari qonunchiligidan kelib chiqib, muammoni tahlil qilishga harakat qilishgan. Shuning uchun davlat xizmatini tasniflash umumiy standartlarga emas, har bir davlatning o'z qonunchiligiga bog'liq masala hisoblanadi.

Maqoladagi asosiy ilmiy muammo qonunchilik va amaliyotda "davlat xizmati" va "davlat fuqarolik xizmati" institutlarini to'g'ri qo'llash, ularning farqli xususiyatlarini aniqlash, qaysi xizmat sohalarini ularning tarkibiga kiritish masalasi hisoblanadi.

Material va metodlar

Maqolada davlat xizmatini klassifikatsiyalash va ushbu tizimda davlat fuqarolik

xizmatining o'zni yuzasidan ilmiy-nazariy qarashlar, O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi o'rganildi. Chet ellik huquqshunoslar D.M. Ovsyanko, Y.N. Starilov hamda milliy olimlar X.R. Alimov, E.T. Xojiyev, B.Sh. Mirboboyev, I.A. Xamedovning davlat xizmatini guruhlariga ajratishga oid nazariy-konseptual qarashlari tadqiq etildi. Tadqiqot materiallarini davlat xizmatiga oid xalqaro standartlar va O'zbekiston Respublikasi qonunchiligi tashkil etadi. Xususan, O'zbekiston Respublikasining "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi O'RQ-788-son Qonuni predmet doirasida batafsil tahlil qilindi.

Tadqiqot doirasida barcha huquqiy fanlar uchun muhim bo'lgan ilmiylik, xolislik, tizimlilik, determinizm prinsiplari, xronologik uslub, statistik, qiyosiy-tahlil, umumlashtirish, ilmiy manbalarni kompleks tahlil qilish, mantiqiylik, formal-yuridik, induksiya, deduksiya va boshqa ilmiy metodlar qo'llandi.

O'zbekiston Respublikasida davlat xizmatini tasniflash va unda davlat fuqarolik xizmatining o'zni bilan bog'liq huquqiy munosabatlar tizimi maqolaning obyekti hisoblanadi.

Tadqiqot natijalari

Tasniflash bo'yicha bir qancha olimlarning ham qarashlari alohida ahamiyat kasb etadi. Jumladan, taniqli huquqshunos D.M. Ovsyanko masalaga kengroq yondashganini ko'rish mumkin. Uning fikricha, davlat xizmatchilarini quyidagi mezonlar bilan tasniflash o'rinli [2, 287-b.]:

"davlat hokimiyati organlarining faoliyat doirasiga qarab davlat xizmatchilari: respublika miqyosida harakat qiluvchi xizmatchilar; mahalliy miqyosda harakat qiluvchi xizmatchilar;

davlat xizmatining xususiyatlaridan kelib chiqqan holda davlat xizmatchilari: fuqarolik davlat xizmatchilari; militarlangan davlat xizmatchilari (masalan, harbiy xizmatchilar, ichki ishlar organlari xizmatchilari);

hokimiyatning bo'linish prinsipidan kelib chiqqan holda davlat xizmatchilari: qonunchilik hokimiyati organlarining xizmatchilari;

ijro hokimiyati organlarining xizmatchilari; sud hokimiyati organlarining xizmatchilari;

mansab vakolatlarining hajmiga ko'ra davlat xizmatchilari: mansabdor shaxslar; mansabdor shaxslar tarkibiga kirmaydigan boshqa xizmatchilar;

xizmat muddatining davomiyligiga ko'ra davlat xizmatchilari: ma'lum bir muddatga tayinlanadigan (saylanadigan) xizmatchilar; belgilanmagan muddatda tayinlangan xizmatchilar; sinov muddati bilan tayinlangan xizmatchilar".

Yana bir rus olimi Y.N. Starilov davlat xizmatchilarini D.M. Ovsyanko kabi harakat doirasiga qarab (respublika va mahalliy) tasniflashini ta'kidlaydi. Uning qarashlarida tasniflashning bir qancha yangi mezonlari ko'zga tashlanadi. Jumladan, Y.N. Starilov davlat-xizmat huquqiy munosabatlarining davom etishiga qarab, davlat xizmatchilarining umrbod, muayyan, belgilanmagan va sinov muddatiga tayinlanadigan turlarini ko'rsatadi. Uning klassifikatsiyasida davlat xizmatchilarining bilim darajasi va professional tayyorgarligiga qo'yilgan talablardan kelib chiqib, oliy, bosh, katta, kichik guruhlariga bo'linishi alohida o'rin tutadi. Shuningdek, u "deputatlar, davlatda oliy mansablarni egallab turgan shaxslar (prezident, vakillik va ijro hokimiyati organlarining rahbarlari, vazirlar) davlat xizmatchisi bo'lmagan, ommaviy-huquqiy xizmat maqomiga ega" [3, 345–355-b.] ekani ta'kidlaydi.

O'zbekistonlik olim X.R. Alimov esa davlat xizmatchilari to'rt guruhga: *"rahbarlar* (vazir, direktor, rektor), *asosiy tarkib* (injenner, iqtisodchi, agronom, arxitektor, shifokor, o'qituvchi, ilmiy xodim), *yordamchi xizmatchilar* (ish yurituvchi, kuryer, mashinistka, laborant, ekspeditor), *ma'muriy hokimiyat vakillari* (sudya, prokuror, deputat, Qurolli kuchlar, ichki ishlar va xavfsizlik xizmati organlarining boshliqlari tarkibiga kiruvchilar)" bo'linishini ta'kidlaydi [4, 116-b.].

D.M. Ovsyanko va Y.N. Starilovlarning davlat xizmatini tasniflash bo'yicha takliflari

umumiy ahamiyat kasb etib, aksariyat mamlakatlardagi tasniflashga mos keladi. X.R. Alimovning davlat xizmatchilariga bergan tasnifi milliy xususiyatlardan kelib chiqib taklif etilgan. Mazkur tasniflanishdagi “asosiy tarkib” bugungi kunda davlat tashkilotlarida faoliyat yuritayotgan mutaxassislar va ularga tenglashtirilgan lavozimlarga birmuncha mos keladi.

Y.N. Starilovdan farqli ravishda, huquqshunos E.T. Xojiyev O‘zbekiston Respublikasi Prezidentini, shuningdek, vazirlar, hokimlar, sudyalarni davlat xizmatchilari doirasiga kiritadi: “O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi va amaldagi qonunchiligidan kelib chiqadigan bo‘lsak, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti oliy mansabdor shaxs. U davlat tomonidan berilgan vakolatlar doirasida hamda davlat nomidan va davlat manfaatlarini ko‘zlab davlat funksiyalarini amalga oshiradi. Demak, O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining faoliyatini davlat xizmatiga kiritishimiz mumkin yoki vazirlar, hokimlar, sudyalarni olib ko‘radigan bo‘lsak, ular ham davlat tomonidan berilgan vakolatlar doirasida davlat nomidan va davlat manfaatlarini ko‘zlab tegishli sohada davlatning funksiyalarini amalga oshiradilar” [5, 39-b.]. Huquqshunos B.Sh. Mirboboyev ayrim davlat xizmatchilarining nomlari O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasining tegishli moddalarida ko‘rsatilganiga urg‘u qaratib, ularga Prezident, Bosh vazir va uning o‘rinbosarlari, vazirlar, hokimlar, sudyalar, deputatlar, senatorlar, prokurorlar kabi lavozimlarni misol qilib ko‘rsatadi [6, 57-b.].

Jahon amaliyotiga nazar tashlasak, davlat xizmati tushunchasi turli atamalar bilan qo‘llanishini ko‘rish mumkin. Bu borada “*public service*” (“ommaviy xizmat”), “*civil service*”, (“fuqarolik xizmati”) “*government service*” (“hukumat xizmati”) atamalaridan foydalaniladi. Odatda bu atamalar ma‘nodosh sifatida tarjimada umumiy “davlat xizmati” shaklida qo‘llanadi. Lekin mazmunan olib qaraganda bir-biridan farq qiladi. Jumladan,

professor I.A. Xamedovning qayd etishicha, sobiq Ittifoq hududidagi davlatlarda “davlat xizmati”, ayrim Yevropa mamlakatlarida (Germaniya, Ispaniya, Belgiya) “ommaviy xizmat” va aksariyat davlatlarda “fuqarolik xizmati” atamalaridan foydalaniladi [7, 251-b.].

Ingliz tilidagi izohli lug‘atlarda “*public service*” tushunchasi ikki xil ma‘noda qo‘llanadi. Ushbu tushuncha, birinchidan, davlatning fuqarolarga ko‘rsatadigan xizmatini (muayyan guvohnoma, ma‘lumotnoma, litsenziya kabilarni berishni) nazarda tutsa, ikkinchi holat biz o‘rganayotgan professional davlat xizmatini bildiradi [8]. Bu so‘z rus tiliga “*государственная услуга*” (davlatning fuqarolarga ko‘rsatadigan davlat xizmati) tarzida tarjima qilinadi. Ya‘ni rus tiliga tarjima qilishda uning birinchi ma‘nosi qo‘llanadi. O‘zbek tiliga tarjima qilinganda esa “*public service*” tushunchasi professional davlat xizmatini nazarda tutmoqda. Ya‘ni Davlat xizmatini rivojlantirish agentligining nizomida uning ingliz tilidagi nomlanishi “*Agency for the Development of Public Service*” tarzida qo‘llanmoqda. Izohli lug‘atlardagi “*civil service*” tushunchasi esa Qurolli kuchlar, sudyalar va saylangan siyosatchilardan tashqari, davlat organlaridagi ma‘muriy xodimlarni nazarda tutadi [9]. Ushbu so‘z rus va o‘zbek tiliga asl mohiyatini saqlab qolgan holda “*государственная гражданская служба*” va “davlat fuqarolik xizmati” tarzida tarjima qilinadi.

Bugungi kunda mamlakatimizda mavjud 22 ta vazirlikning 19 tasiga nisbatan O‘zbekiston Respublikasining “Davlat fuqarolik xizmati to‘g‘risida”gi Qonuni tatbiq etiladi. Shuningdek, ushbu 19 ta vazirlik tizimidagi qo‘mita, agentlik va inspeksiyalarga nisbatan ham qonun tatbiq etiladi. Lekin Iqtisodiyot va moliya vazirligi huzuridagi Bojxona qo‘mitasiga “Davlat fuqarolik xizmati to‘g‘risida”gi Qonun tatbiq etilmaydi. Iqtisodiyot va moliya vazirligi o‘z xususiyatiga ko‘ra davlat fuqarolik xizmatini nazarda tutsa, uning tarkibida bojxona xizmati maxsus xizmat sanaladi. Bizningcha, bunday tartib

davlat xizmatini to'g'ri tasniflash, uni samarali huquqiy tartibga solish masalalariga unchalik ham mos kelmaydi. Bundan tashqari, adliya va tashqi xizmat sohalari ham nima uchun davlat fuqarolik xizmati tizimiga kiritilgani bilan bog'liq bahsli masalalar mavjud. Tadqiqotda ushbu masalalarni batafsil tahlil qilamiz.

Tadqiqot natijalari tahlili

O'zbekiston Respublikasi davlat xizmatini tasniflashda Rossiya tajribasiga alohida e'tibor qaratildi. Rossiyaning "Davlat xizmati tizimi to'g'risida"gi qonuni 2-moddasida davlat xizmatining quyidagi turlari ko'rsatilgan: davlat fuqarolik xizmati, harbiy xizmat, huquqni muhofaza qiluvchi organlardagi xizmat va davlat xizmatining boshqa turlari [10]. Ularning har biri, shu jumladan, davlat fuqarolik xizmati sohasi ham alohida qonun bilan tartibga solinadi [10].

Shunday qilib, davlatimiz qonunchiligida davlat xizmati ikki yo'nalishga bo'lingan: davlat fuqarolik xizmati va davlatning maxsus xizmati. Davlatning maxsus xizmati o'z ichida harbiy xizmat va huquqni muhofaza qiluvchi organlardagi xizmatga ajratiladi.

O'zbekiston Respublikasida davlat xizmatining harbiy xizmat sohasi huquqiy jihatdan yetarlicha tartibga solingan, deyish mumkin. Jumladan, ushbu soha O'zbekiston Respublikasining "Umumiy harbiy majburiyat va harbiy xizmat to'g'risida"gi, "O'zbekiston Respublikasi Qurolli Kuchlari rezervidagi xizmat to'g'risida"gi Qonunlar, "O'zbekiston Respublikasi fuqarolarining harbiy xizmatni o'tash tartibi to'g'risidagi nizomni tasdiqlash haqida"gi Prezident qarori va boshqa normativ-huquqiy hujjatlarga asoslanadi.

Ta'kidlash joizki, huquqni muhofaza qiluvchi organlarga kiruvchi idoralarning aniq ro'yxati qonunchilikda belgilanmagan. Aksariyat normativ-huquqiy hujjatlardan xulosa qilinsa, huquqni muhofaza qiluvchi organlar sud, prokuratura, davlat xavfsizlik xizmati, ichki ishlar organlari, bojxona, soliq, milliy gvardiya, favqulodda vaziyatlar va adliya or-

ganlarini o'z ichiga oladi. Ayrim adabiyotlarda ta'kidlanishicha, "huquqni muhofaza qiluvchi organlardagi xizmat har bir huquqni muhofaza qilish organi faoliyatini tartibga soladigan maxsus qonunlar bilan tartibga solinadi. Bunday xizmat turiga sud, prokuratura, davlat xavfsizlik xizmati, ichki ishlar organlari, bojxona, soliq kabi organlardagi xizmatni misol sifatida keltirish mumkin" [11, 12-b.]. Masalan, ichki ishlar organlaridagi xizmatni olaylik. 2016-yil 16-sentyabrdagi "Ichki ishlar organlari to'g'risida"gi Qonunda ushbu sohada xizmatni o'tashning fundamental qoidalari belgilab qo'yilgan. "Ichki ishlar organlarida xizmatni o'tash tartibi to'g'risidagi nizom"da esa xizmatga kirishdan uni tugatishgacha bo'lgan mexanizmlar batafsil tartibga solingan.

2022-yil 8-avgustda qabul qilingan "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonunning 3-moddasida uning qo'llanish sohasi belgilangan. Unga ko'ra, qonun maxsus reyestr (ro'yxat)ga kiritilgan lavozimlardagi xizmatchilarning faoliyatini tartibga soladi. Tadqiqotchi F. Maxmudov "davlat fuqarolik xizmati tizimi – vazirliklar, idoralar, qo'mita va agentliklar va ular tizimiga kiradigan organlar" ekanini aytadi [12, 15-b.]. Lekin barcha vazirlik va idoralarni davlat fuqarolik xizmatiga taalluqli, deb bo'lmaydi. Ma'lumki, ba'zi vazirliklar va qo'mitalar (jumladan, Mudofaa va Ichki ishlar vazirliklari, Bojxona qo'mitasi)dagi xizmat maxsus xizmat hisoblanadi. Shunday qilib, ijro hokimiyatida (bunga viloyat, tuman va shahar hokimliklari ham kiradi) davlat xizmatchilarining asosiy qismini davlat fuqarolik xizmatchilari tashkil etadi. Professor M.A. Axmedshayeva ham qayd etganidek, ijro etuvchi hokimiyatda davlat organlari, funksiyalari va davlat xizmatchilarining asosiy qismi to'plangani uning davlat hokimiyati tizimida tutgan o'rnini ko'rsatadi [13, 11-b.].

"Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonunning 3-moddasida uning amal qilishi tatbiq etilmaydigan sohalar ham belgilangan.

Unga ko'ra, "Ushbu qonunning amal qilishi: O'zbekiston Respublikasi Prezidentining, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi deputatlarining va Senati a'zolarining, Qoraqalpog'iston Respublikasi Jo'qorg'i Kengesi hamda boshqa mahalliy davlat hokimiyati vakillik organlari deputatlarining, O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi Qonunchilik palatasi va Senati devonlari xodimlarining, O'zbekiston Respublikasi Markaziy saylov komissiyasi a'zolarining, sudyalarning va sud tizimi xodimlarining, O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki boshqaruvi a'zolarining, prokuratura, ichki ishlar, mudofaa ishlari, favqulodda vaziyatlar, O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi, Davlat bojxona xizmati, Davlat xavfsizlik xizmati va O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Davlat xavfsizlik xizmati organlarida xizmatni o'tayotgan davlat xizmatchilarining, shu jumladan, harbiy xizmatchilarning; davlat organlarining texnik, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish xodimlarining faoliyatiga nisbatan tatbiq etilmaydi". Shuningdek, qonunning 24-va 43-moddalari diplomatiya xizmati xodimlari, 43-moddasi Markaziy bank xodimlari uchun qo'llanmaydi.

Shu o'rinda, bir qancha munozarali masalalar vujudga keladi. Masalan, diplomatiya xizmati xodimlari va Markaziy bank xodimlariga nisbatan qonunning ayrim moddalarini qo'llab, ayrimlarini istisno qilish qanchalik to'g'ri? Ular "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonunning xususiyatlariga to'liq mos tushadimi? MDHga a'zo davlatlar Parlamentlararo assambleyasining 1998-yil 15-iyundagi 11-5-son qarori bilan tasdiqlangan "Davlat xizmati asoslari to'g'risida"gi namunaviy qonunning 4-moddasida Markaziy bank boshqaruvi raisi, o'rinbosari va uning xodimlari, shuningdek, diplomatiya xizmati xodimlarining faoliyati alohida qonunchilik bilan tartibga solinishi belgilangan [14]. Aksariyat davlatlarda ham yuqoridagi xizmat xodimlari davlat xizmatidagi maxsus qonun doirasiga kiritilmaydi.

Ta'kidlash joizki, tashqi (diplomatiya va konsullik) xizmat sohasi bir qancha xalqaro hujjatlar va milliy qonunchilik bilan tartibga solinadi. Xususan, 1992-yil 3-iyulda "O'zbekiston Respublikasining chet davlatlardagi diplomatiya vakolatxonalari boshliqlarini tayinlash hamda chaqirib olish tartibi to'g'risida"gi va "O'zbekiston Respublikasining diplomatiya xodimlari uchun diplomatiya daraja va martabalari belgilash to'g'risida"gi Qonunlari qabul qilingan. Ushbu qonunlar 1961-yilda qabul qilingan "Diplomatiya munosabatlari to'g'risida"gi Vena konvensiyasi [15] hamda xalqaro huquq normalari va qoidalariga muvofiq, diplomatiya vakolatxonalari boshliqlarini tayinlash hamda chaqirib olishning tartib-taomillarini hamda O'zbekiston Respublikasining diplomatiya xodimlari uchun diplomatiya darajalari va martabalarini belgilab beradi. Unga ko'ra, 3 ta diplomatiya darajasi va 11 ta diplomatiya martabasi (unvoni) belgilangan. Konsullik munosabatlari esa 1963-yilda qabul qilingan "Konsullik munosabatlari to'g'risida"gi Vena konvensiyasi [16] va 2019-yil 17-yanvarda qabul qilingan "O'zbekiston Respublikasining konsullik ustavini tasdiqlash to'g'risida"gi Qonunga asoslanadi. Huquqshunos F. Isayeva davlat xizmati haqida so'z yuritarkan, ayrim davlatlar (Armaniston, Qirg'iziston)da diplomatik xizmat davlat fuqarolik xizmatidan alohida tur ekanini ta'kidlaydi [17]. Ko'rinib turibdiki, tashqi (diplomatiya va konsullik) xizmat xodimlarini lavozimga tayinlash va ozod etish, ularga toifalar berishning alohida tartiblari mavjud. Shu sababli tashqi (diplomatiya va konsullik) xizmat sohasiga "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonun normalari qo'llanmasligi lozim. Shuningdek, ijro hokimiyatidan mustaqil bo'lgan Markaziy bankning nafaqat boshqaruvi a'zolari, balki xodimlari faoliyati alohida qonunchilik bilan tartibga solinishi mumkin.

Yana bir bahsli masala davlat xizmatida adliya organlari, soliq va bojxona xizmatlarining o'rni bilan bog'liq. "Davlat fuqarolik

xizmati to'g'risida"gi Qonun tatbiq etilmaydigan sohalarda adliya organlari va soliq xizmati mavjud emas. Demak, qonun ushbu sohalarga ham tatbiq qilinadi. Lekin ushbu sohalar o'zining xususiyatlari bilan davlat fuqarolik xizmatidan farq qiladi. Jumladan, O'zbekiston Respublikasi Adliya vazirligi to'g'risida nizomning 2-bandiga ko'ra, Adliya vazirligi hamda uning hududiy boshqarma va bo'limlari huquqni muhofaza qiluvchi organlar hisoblanadi. Huquqshunos Sh.Y. Jurayev ham Adliya vazirligini huquqni muhofaza qiluvchi organ sifatida ta'kidlab, uni davlatning maxsus xizmati sifatida e'tirof etadi [18, 27-28-b.]. Shuningdek, adliya organlari xodimlariga 10 ta maxsus martaba darajalari beriladi. Ushbu martaba darajalari davlat fuqarolik xizmatchisi malaka darajalaridan farq qiladi.

MDHga a'zo davlatlar Parlamentlararo assambleyasining "Davlat xizmati asoslari to'g'risida"gi namunaviy qonuni 4-moddasida esa soliq xizmat xodimlarining faoliyati alohida qonun bilan tartibga solinishi tavsiya etilgan [19]. 1997-yil 29-avgustdagi "Davlat soliq xizmati to'g'risida"gi 474-I-son Qonunning 11-moddasida soliq xizmati xodimlariga beriladigan maxsus unvonlar sanab o'tilgan. Ushbu unvonlar davlat fuqarolik xizmatchisi malaka darajalaridan farq qiladi. Shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 17-apreldagi 320-son qarori bilan tasdiqlangan "O'zbekiston Respublikasi davlat soliq xizmati organlarida xizmatni o'tash to'g'risida"gi nizomda soliq tizimidagi davlat xizmatchilari faoliyatining o'ziga xos xususiyatlari belgilangan.

Shu bois, adliya va soliq xizmati sohalariga "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonunning normalari tatbiq qilinmasligi lozim.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 21-dekabrda "Yangi O'zbekiston ma'muriy islohotlarini amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PF-269-sonli Farmoni ma'muriy islohotlarni amalga oshirish, xususan, davlat boshqaruvi organlarini optimallashtirishni belgilab berdi. Vazirlik va idoralar soni qisqarib, soliq xizmati va bojxona xizmati O'zbekiston Respublikasi Iqtisodiyot va moliya vazirligi tarkibiga Soliq qo'mitasi va Bojxona qo'mitasi sifatida kiritildi (keyinroq Soliq qo'mitasi O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi bo'ysunuviga o'tkazildi). Iqtisodiyot va moliya vazirligi o'z xususiyatiga ko'ra davlat fuqarolik xizmatini nazarda tutsa, uning tarkibida bojxona xizmati maxsus xizmat sanaladi. Bizningcha, bunday tartib davlat xizmatini to'g'ri tasniflash, uni samarali huquqiy tartibga solish masalalariga unchalik ham mos kelmaydi.

Keyingi masala davlat fuqarolik xizmati lavozimlarining o'z ichida guruhlariga tasniflanishidir. Huquqshunos N.Sh. Said-Gaziyeva "davlat xizmatchilari rahbarlar, mutaxassislar va texnik ijrochilar guruhlariga bo'linishi"ni qayd etadi. Lekin bugungi kunda texnik ijrochilar davlat xizmatchisi hisoblanmaydi. Qonunchilikda *siyosiy, boshqaruv va yordamchi* guruhlar mavjud bo'lib, boshqaruv va yordamchi guruhlaridagi lavozimlar uchun tanlov o'tkaziladi, siyosiy guruhdagi lavozimlarni kadrlar bilan ta'minlash maxsus qonun va qarorlar bilan belgilanadi [20]. Siyosiy guruhga Vazirlar Mahkamasi, respublika davlat boshqaruv organlari rahbariyati, viloyat, tuman (shahar) hokimlari kabilarni kiritish mumkin.

Davlat xizmatchilarini tasniflash haqida gap ketganda, "O'zbekiston Respublikasi davlat xizmatchilarining odob-axloq kodeksini tasdiqlash to'g'risida"gi Oliy Majlis palatalarining qo'shma qaror loyihasiga e'tibor qaratish lozim. Kodeks loyihasida "O'zbekiston Respublikasining qonunchilik, ijro etuvchi, sud hokimiyati va davlat nazorati, shuningdek, davlat mudofaasini amalga oshiruvchi davlat tashkilotlarining saylanadigan yoki tayinlanadigan lavozimlarda xizmat faoliyatini amalga oshirish davlat xizmati hisoblanadi" deyilib, uning *davlat siyosiy xizmati, davlat fuqarolik xizmati, davlat maxsus xizmati* turlari taklif etilgan. Mazkur kodeks loyihasi, birinchidan, dav-

lat xizmatini izohlashda barcha xizmatlarni inobatga olganligi bilan, ikkinchidan, O'zbekiston amaliyotiga yangi tushuncha – davlat siyosiy xizmatini taklif etayotgani bilan ahamiyatlidir.

Ta'kidlash joizki, loyihada "davlat siyosiy xizmati – ichki va tashqi siyosatni belgilash hamda siyosiy maqsad va vazifalarni amalga oshirish bilan bog'liq davlat hokimiyati vakillik organiga saylanadigan va O'zbekiston Respublikasi Prezidentining nomenklaturasiga kiradigan lavozimlarga yuklatilgan vazifa va funksiyalarni amalga oshirishga qaratilgan hamda haq to'lanadigan kasbiy xizmat faoliyati bo'lgan davlat xizmatining bir turi" sifatida ifodalanmoqda. Ya'ni davlat rahbari tomonidan lavozimga tayinlanadigan davlat xizmatchilari – vazir, vazir o'rinbosarlari va hokimlar, shuningdek, Oliy Majlis senatorlari, deputatlari va mahalliy Kengash deputatlari davlat siyosiy xizmatchisi sifatida ko'rsatilmoqda.

Aslida parlament a'zolarining davlat xizmatchisi masalasi bahsli hisoblanadi. Aksariyat olimlar parlament a'zolari davlat xizmatchisi hisoblanmasligini ta'kidlaydi. Ayrim davlatlar amaliyotida esa ular davlatning maxsus xizmati yoki davlat siyosiy xizmatiga kirishi belgilangan. Masalan, mutaxassislar L. Bordogna va S. Nerining qayd etishicha, Fransiya va Italiyada harbiy xizmatchilar, sud hamda parlament xodimlari davlat xizmatchilarining alohida guruhi hisoblanadi [21]. Boshqacha aytganda, ushbu guruhni davlatning maxsus xizmati deyish mumkin. Professor K.P. Suk Koreya Respublikasida davlat xizmatchilari umumiy, maxsus va siyosiy xizmat guruhlariga bo'linishini qayd etadi. U Prezident, vazirlar, sudyalalar va deputatlarni siyosiy xizmat guruhiga kirishini ta'kidlab, bu tizimni quyidagicha izohlaydi: "saylov asosida tayinlangan yoki Quyi palata (Milliy uyushma) tomonidan tasdiqlangan murakkab qaror chiqarish siyosati bilan aloqador bo'lgan yoki shu kabi ishlarning bajarilishida ko'maklashuvchi hamda siyosiy xizmat sifati-

da qonuniy tayinlangan davlat xizmatchilari" [22, 18–19-b.]. Ukrainaning "Davlat xizmati to'g'risida"gi Qonuni 3-moddasida Ukraina Oliy radasi raisi va uning o'rinbosarlari, deputatlar, Bosh vazir, sudyalalar, hukumat a'zolari va vazirlar faoliyati Ukraina Konstitutsiyasi va maxsus qonunlari bilan tartibga solinishi belgilangan [23]. Shunday qilib, Fransiya va Italiyada parlament xodimlari davlatning maxsus xizmati hisoblansa, Koreya Respublikasida esa saylanadigan lavozimlar siyosiy xizmat hisoblanmoqda. Ukrainada esa deputatlarning faoliyati davlat xizmati to'g'risidagi qonunchilik bilan tartibga solinmasligi belgilangan.

Nazarimizda, davlat xizmatining alohida *davlat siyosiy xizmati* kategoriyasini amaliyotga kiritish zarurati mavjud. Bu guruhga parlament a'zolarini kiritish g'oyasini qo'llab-quvvatlash mumkin. Aksincha, Oliy Majlis palatalari devonlarining xodimlari hamda Mahalliy kengashlar kotibiyatlarining deputat bo'lmagan xodimlari davlat fuqarolik xizmatchisi sifatida belgilanishi lozim. Chunki ularning faoliyati fuqarolik xizmati xususiyatlari-ga to'liq mos tushadi. Ular siyosiy xizmat bilan shug'ullanmaydi hamda lavozimi bo'yicha siyosiy huquq va majburiyatlarga ega emas.

Davlat xizmatini tasniflashda yana bir muhim masala davlat muassasalarida faoliyat yurituvchi ta'lim va tibbiyot xodimlarining huquqiy maqomidir. Bugungi kunda ularning davlat xizmatidagi o'rni masalasi ham ochiq qolmoqda. Aksariyat davlatlarda ta'lim va sog'liqni saqlash sohasi xodimlari sudyalalar, prokurorlar, tashqi ishlar xizmati xodimlari, militsiya va harbiy soha vakillari bilan bir qatorda davlatning maxsus xizmati tarkibiga kiritilgan. Bunday holatni Koreya Respublikasida ko'rish mumkin. Buyuk Britaniyada o'qituvchilar, tibbiyot xodimlari, sudyalalar, harbiy xizmatchilar, politsiya xodimlari davlatning maxsus xizmati hisoblanadi [24, 162–164-b.]. Fransiya davlat xizmatchilarining barchasi ikkita yirik guruhga bo'lingan. Birinchi guruh fuqarolik sohasida-

gi xizmatchilar bo'lib, unga o'qituvchilar va shifokorlar mansub. Ikkinchi guruh harbiy xizmatchilar, sud va parlament xodimlaridan iborat. Shuningdek, fuqarolik sohasidagi xizmatchilar 4 ta guruhga – “A”, “B”, “C”, “D” iyerarxik kategoriyalariga bo'linib, o'qituvchilar eng yuqori “A” guruhga mansubdir [25, 78–90-b.]. Germaniyada ham o'qituvchilar davlat apparati, temir yo'l va pochta xodimlari bilan bir qatorda davlat xizmatiga kiritilgan [26, 205–223-b.]. K. Demmkening tahlillariga ko'ra, Yevropaning Belgiya, Chexiya, Finlandiya, Gretsiya, Vengriya, Irlandiya, Italiya, Niderlandiya, Polsha, Portugaliya, Slovakiya, Sloveniya, Ispaniya kabi mamlakatlarida ham davlat muassasalaridagi pedagog va tibbiyot xodimlari davlat xizmatchilari guruhlariga kiradi [26, 21–23-b.].

Bizningcha, davlat muassasalarida faoliyat yurituvchi o'qituvchilar va tibbiyot xodimlari ham davlat xizmatchisi sifatida e'tirof etilishi va davlat xizmatchilariga beriladigan huquq va kafolatlardan foydalanishi lozim. Bunda ikki yo'l taklif etiladi. Birinchi yo'l sifatida o'qituvchilar va tibbiyot xodimlari davlat fuqarolik xizmatchisi deb e'tirof etilishi mumkin. Ikkinchi yo'l esa o'qituvchilar va tibbiyot xodimlaridan iborat alohida davlat xizmati yo'nalishi qonunchilikda belgilanishi lozim.

Xulosalar

Xulosa qilib aytganda, davlat fuqarolik xizmati davlat xizmatining alohida bir turi hisoblanadi. Tahlillar natijasida davlat fuqarolik xizmati quyidagi o'ziga xos xususiyatlarga ega, deyish mumkin:

- birinchidan, davlat fuqarolik xizmati siyosiy jarayonlardan xoli xizmat hisoblanadi. Prezidentlik va parlament saylovlari natijasidagi o'zgarishlar davlat fuqarolik xizmatiga ta'sir etmaydi, ya'ni davlat fuqarolik xizmatchilarining iste'fosiga olib kelmaydi (shu sababli ham davlatning siyosiy xizmatini qonunchilikka kiritish zarurati mavjud);

- ikkinchidan, davlat fuqarolik xizmatchilariga aynan shu sohadagi xizmatlari uchun malaka darajalari berilib, bu davlat-

ning maxsus xizmati sohalaridagi unvon, daraja va martabalardan farq qiladi;

- uchinchidan, davlat fuqarolik xizmatida davlatning maxsus xizmati sohaları kabi alohida ust-bosh joriy qilinmaydi. Davlat fuqarolik xizmatchilari odob-axloq va etiket qoidalari asosida kiyinishlari mumkin bo'ladi;

- to'rtinchidan, boshqaruv va yordamchi guruhlardagi davlat fuqarolik xizmati lavozimlari uchun kadrlar tanlov asosida qabul qilinadi va ular bilan mehnat shartnomasi tuziladi;

- beshinchidan, davlat fuqarolik xizmati sohasida maxsus qonun bilan bir qatorda (ushbu qonun bilan tartibga solinmagan mehnatga oid munosabatlari uchun) mehnat qonunchiligi ham amal qiladi.

Tahlillar natijasida davlat fuqarolik xizmati va davlat fuqarolik xizmatchisi tushunchalariga ilmiy ta'riflar ishlab chiqish lozim bo'ladi. Birinchi paragrafda o'rganilgan qarashlar, xorijiy mamlakatlar tajribasi va amaldagi qonunchilikdan kelib chiqib, aytish mumkinki, *“davlat fuqarolik xizmati – davlat xizmatining bir turi bo'lib, davlat fuqarolik xizmati lavozimlarida davlat budjetidan to'lanadigan maosh evaziga fuqarolar tomonidan davlatning vazifalari va funksiyalarini amalga oshirishga qaratilgan kasbiy (professional) faoliyat”*dir. Darhaqiqat, “Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida”gi Qonunda ham davlat fuqarolik xizmatining haq to'lanadigan kasbiy faoliyat ekaniga urg'u qaratilgan. Davlat fuqarolik xizmatchisi tushunchasini esa quyidagicha izohlash mumkin: *“davlat fuqarolik xizmatchisi – qonunchilik bilan o'rnatilgan tartibda belgilangan yoshga to'lgan, belgilangan malaka talablariga ko'ra, davlat fuqarolik xizmati lavozimini egallagan, davlat budjetidan doimiy maosh oluvchi, lavozimiga ko'ra huquq va majburiyatlarga ega fuqaro”*.

Shuningdek, davlat xizmatini tasniflash bo'yicha yagona yondashuv mavjud bo'lmay, olimlar bu borada o'z nazariyalarini taklif etadi. Ular davlat xizmatini tasniflashda bir

qancha mezon va xususiyatlarga e'tibor qaratadilar. Shu sababli tasniflash umumiylik kasb etmaydi. Aynan tadqiqotchi olimlarning qarashlari asosida barcha davlatlarda davlat xizmatini tasniflash bo'yicha turlicha asoslar shakllanib boradi. Yuqorida ko'rib chiqilganidek, mamlakatimizda davlat xizmati instituti davlatning maxsus xizmati va davlat fuqarolik xizmatiga bo'lindi. Bu esa tizimning normativ-huquqiy bazasini takomillashtirish ehtiyojining paydo bo'lishiga olib keldi. Shu nuqtayi nazardan davlat xizmatini tasniflash jarayonida vujudga kelgan huquqiy bo'shliqlarni bartaraf etish maqsadida O'zbekiston Respublikasining "Davlat xizmati tizimi to'g'risida"gi Qonuni qabul qilinishi va unda davlat xizmatining turlari aniq belgilanishi lozim. O'zbekiston Respublikasining "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonunida davlat xizmatining quyidagi turlardan iborat bo'lishi taklif etiladi: davlatning siyosiy xizmati, davlatning maxsus xizmati, davlat fuqarolik xizmati. Ushbu xizmat turlari alohida moddalarda izohlanib, uning tartib doirasi belgilanishi yoki tegishli normativ-huquqiy hujjatlarga havola qilinishi mumkin. Qonunda har bir davlat xizmati turi doirasida beriladigan maxsus unvonlar, diplomatik martabalar, malaka va martaba darajalariga oid norma ham belgilanishi maqsadga muvofiq. Unga ko'ra, ushbu unvon va darajalarning qiyosi belgilanib, bir davlat xizmati turidan boshqasiga o'tganda oldingi unvon va darajalar inobatga olinishiga oid umumiy norma ham belgilanishi mumkin. Mazkur qonun doirasida davlat xizmatchilarining umumiy reyest-rini ham belgilash lozim. Bu kimlar davlat xizmatchisi hisoblanishiga oid masalaga hu-

quqiy yechim bo'ladi. Shuningdek, qonunda barcha davlat xizmati turlariga xos bo'lgan umumiy prinsiplar ham belgilanishi zarur. Bundan tashqari, qonunda davlat xizmatini boshqarish, davlat xizmatiga kirish va uni o'tash, davlat xizmatini moliyalashtirishga oid fundamental qoidalar ham belgilanishi, qonunchilik va amaliyotni takomillashtirish borasidagi quyidagi takliflar ilgari surilishi mumkin:

- birinchidan, adliya organlari, soliq xizmati, tashqi (diplomatlik va konsullik) xizmat faoliyati "Davlat fuqarolik xizmati to'g'risida"gi Qonun doirasiga kiritilmasligi hamda bu haqdagi alohida qonun hujjatlari tartibga solinishi maqsadga muvofiq. Chunki ular o'z xususiyatiga ko'ra, davlat fuqarolik xizmati belgilaridan farq qiladi;

- ikkinchidan, davlat muassasalarida faoliyat yurituvchi o'qituvchi va tibbiyot xodimlarining davlat xizmatidagi huquqiy maqomini aniq belgilash zarurati mavjud. Bunda ikki yo'l taklif etiladi. Birinchi yo'l sifatida o'qituvchilar va tibbiyot xodimlari davlat fuqarolik xizmatchisi sifatida e'tirof etilishi mumkin. Ikkinchi yo'l esa davlat xizmati tizimida o'qituvchilar va tibbiyot xodimlaridan iborat alohida davlat xizmati yo'nalishi belgilanishi mumkin;

- uchinchidan, Oliy Majlis palatalari devonlarida kundalik faoliyat bilan shug'ullanuvchi, senator va deputat bo'lmagan xodimlar hamda Mahalliy kengashlarning deputat bo'lmagan kotibiyat xodimlari davlat fuqarolik xizmatchisi sifatida e'tirof etilishi maqsadga muvofiq. Chunki ular siyosiy xizmat bilan shug'ullanmaydi hamda lavozimi bo'yicha siyosiy huquq va majburiyatga ega emas.

REFERENCES

1. Mirziyoyev Sh.M. Milliy taraqqiyot yo'limizni qat'iyat bilan davom ettirib, yangi bosqichga ko'taramiz [We will continue our path of national development with determination and take it to a new level]. Tashkent, Uzbekistan Publ., 2017, vol. 1, p. 58.

2. Ovsyanko D.M. Gosudarstvennaya sluzhba Rossiyskoy Federatsii [Civil Service of the Russian Federation]. Moscow, Lawyer Publ., 2003, p. 287.
3. Starilov YU.N. Sluzhebnoye pravo [Service law]. Moscow, BEK Publ., 1996, pp. 345–355.
4. Alimov Kh.R. Administrativnoye pravo Respubliki Uzbekistan [Administrative law of the Republic of Uzbekistan]. Tashkent, Justice Publ., 1999, pp. 113–116.
5. Xojiyev E.T. Davlat xizmati [Civil service]. Tashkent, TSIL Publ., 2004, p. 39.
6. Mirboboyev B., Xusanov O., Begmatov A. O'zbekiston davlat xizmatini tashkil etishning tashkiliy huquqiy masalalari [Organizational and legal issues of the organization of the civil service of Uzbekistan]. Tashkent, Academia Publ., 2005, p. 57.
7. Khamedov I.A. Organizatsionno-pravovyye problemy sovershenstvovaniya sistemy gosudarstvennogo upravleniya v Respublike Uzbekistan [Organizational and legal problems of improving the public administration system in the Republic of Uzbekistan]. Tashkent, 2004, p. 251.
8. Public serve. Available at: <https://www.merriam-webster.com>
9. Civil serve. Available at: <https://www.oxfordlearnersdictionaries.com>
10. Federal Law on the Civil Service System of the Russian Federation. Available at: www.consultant.ru
11. Azizov X., Yo'ldoshev A., Asadov SH., Xayitov X., Karimov D., Bekchanov D., Atajanova D., Yuldasheva F. Davlat xizmati [Civil service]. Tashkent, Wing of Thought Publ., 2019, p. 12.
12. Maxmudov F.B. Davlat fuqarolik xizmatida manfaatlar to'qnashuvining oldini olishning tashkiliy-huquqiy mexanizmlari [Organizational and legal mechanisms for preventing conflicts of interest in the civil service]. Tashkent, 2021, p. 15.
13. Axmedshayeva M.A. Davlat hokimiyati tizimida ijro hokimiyati [Executive power in the system of state power]. Tashkent, 2011, p. 11.
14. Resolution of the Interparliamentary Assembly of Member Nations of the Commonwealth of Independent States On the model law On the Fundamentals of Civil Service. 1998. Available at: <http://www.levonevski.net/>
15. Vienna Convention on Diplomatic Relations, 1961. Available at: <https://legal.un.org>
16. Vienna Convention on Consular Relations, 1963. Available at: <https://legal.un.org/>
17. Isayeva F.B. Uzoq muhokamalarga sabab bo'lgan qonun loyihasi: Davlat xizmatchisining huquqiy maqomini belgilash zarur edi [The bill that caused lengthy discussions: It was necessary to determine the legal status of a civil servant]. Available at: <http://hudud24.uz>
18. Zhurayev Sh.Yu. Gosudarstvennaya sluzhba [Public service]. Tashkent, TSUL Publ., 2020, pp. 27–28.
19. Resolution of the Interparliamentary Assembly of Member Nations of the Commonwealth of Independent States "On the model law 'On the fundamentals of civil service'", 1998. Available at: <http://www.levonevski.net/>
20. Said-Gaziyeva N.Sh. O'zbekistonda davlat xizmatini isloh qilishning nazariy va amaliy muammolari [Theoretical and practical problems of civil service reform in Uzbekistan]. Tashkent, 2010, pp. 75–76.
21. Bordogna L., Nerini S. Convergence towards an NPM programme or different models? Public service employment relations in Italy and France. *The International Journal of Human Resource Management*, 2011, vol. 22, pp. 2311–2330.
22. Suk K.P. Davlat boshqaruvida inson resurslari 2018-yil nigohida [Human resources in public administration in 2018]. 2018, pp. 18–19.
23. Law of Ukraine "On Civil Service", No. 3723-XII, 1993. Available at: <http://consultant.parus.ua/>
24. Salikov D.Kh. Institut gosudarstvennoy sluzhby v Velikobritanii [Institute of Civil Service in the UK]. *Society, Economy, Management*, 2017, vol. 2, pp. 162–164.
25. Rubinskiy Yu. Gosudarstvennaya sluzhba Frantsii [Civil Service of France]. *Modern Europe*, 2007, vol. 2(30), pp. 78–90.
26. Schröter E., Reinhard Ch. Civil Service and Public Employment. *Public Administration*, 2021, pp. 205–223. DOI: 10.1007/978-3-030-53697-8_13.
27. Demmke Ch. Who is a Civil Servant and Who is not—and Why. *Study for the Directors General of the public services of the Member states of the European Union*, Maastrich, 2004, pp. 21–23.

YURISPRUDENSIYA

HUQUQIY ILMIY-AMALIY JURNALI

2025-YIL 3-SON

VOLUME 5 / ISSUE 3 / 2025

DOI: 10.51788/tsul.jurisprudence.5.3.